

הלכות שבת סימן שפב

באר הגולה רנ

ג שם בנפיקא סיד
בבבבא דמקל (א)
רפסק ד ה"א ש
תחשיבה

ששפירדו (13) *ממנו (14): הגה ישאל שהשפיר או השאיל ביתו לאינו יהודי *אינו אוסר עליו, (ז) דלא השפיר או השאיל לו בית (15) כדי שפאסר עליו (16) (המגיד פרק ב, ח) אכל אם הבית של אינו יהודי ושכרו ישאל ממנו (ט) ואינו יהודי דר (י) בבית עמו, אין שכירות הבית מועיל לענין שכירות הערוב (17) (א"ח). (יא) ישאל שהשאל או השפיר בית לחברו (במקום שדרים אינם יהודים), *אף על פי שיש לו תפיסה בבית (כ) לא מהני, וצריכים לשכר מאינו יהודי (כ"י בשם מ"כ): **ב** אם בשלוי הישראלים רשותם (יב) לאחד מהם כדי שישב ביחודי אצל האינו יהודי, (יג) אינו מועיל: **ג** אם אין לאינו יהודי דריסת רגל על הישראלים אינו אוסר, כגון שתי חצרות

באר היטב

(3) לא מהני. לענין שיהיה נחשב ב' ישראלים בבית אחד ולא יאסר האינו יהודי עליהם:

באור הלכה

כשיכלה הזמן ואינו חוזר ונעוד אחר שעשו השכירות מחדש, ויוסר בזה קצת מהגון אברהם שם, אחר כך מצאתי שכן החליט בפשיטות בספר עצי אלטגים, עין שם. מה שאין כן הכא דבשעה שקבץ הפת והניחו לשם ערוב היה על דעת כן שישכרו מן העכורים קדם השבת, וכן עשה, אפשר דמועיל לכלי עלמא דהני נעשה לשם ערוב לשבת זו. ונמסרין שג דמבאר שם דהערוב שעושין קדם השכירות נתבטל קשבא העכורים אין ראיה, דהתם הוא קשבא בשבת ולא שכרו ממנו קדם השבת, דכונן חלות הערוב שהוא בין השמשות לא היה שכרו מן העכורים, וכיון שהיה עומד לבוא בשבת אזלי מלתא למפרע דהערוב לא היה ראוי להתקם, כמו שכתבו הפוסקים שם, מה שאין כן בזה שבין השמשות זמן חלות הערוב כבר נעשה השכירות מקדם קדין, ממילא חל הערוב או גס' כן. אחר כך מצאתי בנהר שולם סימן שפג שמעמד גס' כן דבאופן זה ששכרו מן העכורים קדם השבת, אף שעשו הערוב מתחלה מועיל, וכן משמע מלשון החי' אדם קל על דין א ומלשון צצי' אלמנים בסימן טו עיף שם. וגם לבד זה מסתברא דמועיל בדעיבד הערוב, דעליל' פנים היו משתפין בפת של הערוב בכיין השמשות, ואיתא בסימן שסו עיף יא דאפילו לא הניחו הפת לשם ערוב גס' כן מהני כשהם שתפין בפת. וגם בהא דלקמן סיף ז יש לומר, דמה שכתבו בשלחן ערוך דצריך לתור ולעשות ערוב הינו רק לכתחלה, שצריך להניח עכשו לשם ערוב אותו הפת א פת אחר ולכרך בתקון תו"ל, משום דנתבטל שם ערוב מאותו הפת בשפלה הזמן, אכל בדעיבד כשקדש היום ולא עשה שום תקון מתנש יוכל לטמך על אותו הפת, שהרי כלם משתפין ב' (28). ומצאתי בבית מאיר שנשאר בצריך עיון על הא דרבינו עיף ז' דהרי עליל' פנים משתפין בפת קדם השבת, והנראה שהביאו לזה מרש"י פרק תרד (הוא דנא דשלחן ערוך סימן שפג), שם לא איני אלא בשכירות בשבת וביין השמשות לא היה הערוב ראוי להיות קדם, כדאימא בתוספות, ופשיטא דבשבת אי אפשר לערוב לחול, אכל שכרו קדם שבת דשך סברא הני', צריך עיון, עד כאן ולדברנו שם. ולפי דברינו יושב קרנינו, דבדעיבד גס' השלחן ערוך מודה דמהני, ולא איני רק לענין מצות ערוב לכתחלה. היוצא מכל זה, דלכתחלה לכלי עלמא צריך לעשות השכירות מתחלה ואחר כך הערוב (24), ואם ירצה לעשות הערוב מתחלה אסור לכרך עליו. אכן בדעיבד מסתברא דהני ערוב אף שעשו השכירות אחר כך, פנין שבזמן ביד השמשות זמן חלות הערוב כבר נעשה השכירות: * ממנו. ואז יעשה העכורים כאלו הוא אורח עסקן (רמב"ם). דע, דברנו והזקן מבאר דאפילו

משנה ברורה

(ז) דלא השפיר וכו'. ובספר עבודת הקדש להרשב"א (ו) כתב עוד טעם לדין זה (18), שאין דרכו של ישאל להשכיר או להשאל לעכורים בית בתצר שהוא שרוי בתוכה, ולא גזרו חכמים בדרך שאינו מצוי. וענין בבאור הגר"א בכאן ולעיל בסימן שע שדעתו דדוקא בשהתנה המשפיר או המשאל שיכול לטלקו (19) בכל שעה שצדקה, ובהיאב דלא יכול לטלקוה בנדיא אוסר עליו. וענין מה שהארב"ה כונה בסימן שפד בבאור הלכה: (ח) אכל אם הבית וכו'. פרוש, דלא נימא דשכירות הצריך לענין התר טלטול נכלל בשכירות הבית, משום דאמרינן דמוכח הוא שלא שכר ממנו הבית אדעתא שיהיה אסור לטלטל בשבת ולא יצטרך תו לשכר הרשות מעכורים, קא משמע לן דלא אמרינן הכי רק במשפיר ולא בשוכר (20), ולהכי צריך לשכר ממנו רשותו (21): (ט) ונכרי וכו'. רוצה לומר, הנכרי המשפיר: (י) בבית עמו. ומיר' שיש לו להעכורים (1) תדר מיוחד, דאם יש לו רשות לישאל להשתמש בכל הבית, לא גרע משכירו ולקטו של העכורים ולא יצטרך לשכר רשותו. וענין בסעיף טו מה שכתבנו שם: (יא) ישאל שהשאל וכו' במקום שצדקים נכרים וכו'. רוצה לומר, שישאל יש לו שני בתים כחצר שאינו יהודי דר בה, והוא דר בבית אחד והנשאר השפיר לישאל אחר, ויש לו בבית זה תפיסת יד, דהינו שהשאר בו כלים שאינם נשלים בשבת, ומחמת זה אין צריכין לערב ביניהם, כמו שנתבאר בסימן שע, וקא משמע לן דאפילו הכי אינם חשובים כחד וצריכים לשכר מהעכורים (22). דהתפיסת יד לא עדיף מאם ערבו ביניהם, שאינו מועיל כל זמן שלא שכרו מן העכורים, כמו שכתבנו בסעיף קטן ד, ענין בבאור הלכה מה שכתבנו בזה: (יב) לאחד מהם. שיהיה עליל' פנים הוא מתר לטלטל בהם יהיו אסורין, וכמו שנתבאר לעיל סימן שפ: (יג) אינו מועיל. דאם כן בשלחן ערוך (פרק מאותו סו"ב), שצדק לא יצטרכו לשכר כלל ויוכלו למדוד לבשל (23) וישכח תורת ערוב (24) [גמרא]:

שער היצוין

מתנה אינו מועיל רק שכירות, והעיקר בחי' אדם; ונראה פשוט מדברי המתנה בעקבות, פשוט דמועיל, וזה דלא הצריכו חכמים מתנה, משום דלא נצו להחמיר עליו, דהנכרי לא ירצה לתת בשום אופן מתנה גמורה: * אינו אוסר עליו. ופשוט דלאו דוקא עליו אינו אוסר, אלא גם על אחרים הדרים שם אינו אוסר, דאם לא יכין מאי הועילו באמרים 'אינו אוסר עליו', כיון שאוסר על אחריו בטלטול ממילא גם הוא אסור, שהאחרים אוסרים עליו (מאמר מרדכי, וכן כתב ברב"ר יוסף). ולפי זה באים אצל בעל בית דר שם בעצמם (25) כלל רק השפיר את חצרו לישראלים אחרים וגם לנכרי, אפשר דבזה לא שפך טעם הנמיא' דלא השפיר אדעתא וכו', ושפיר יש לומר דאוסר הנכרי עליהם, וכן כתב בספר חמדר' משה בסימן שפד, עין שם, וכן מצאתי ברב"ר יוסף בסימן זה שמעמד כן, דהבית אדם פתב וגם אינו דר בעצמו בחצר גס' כן אמרינן דלא השפיר לו אדעת דלאסר על ישראלים הדרים עם הנכרי, ולענין דעמי נראה עקר חקד' משה וברב"ר יוסף מאחר שעקר דינא דרמ"א צריך עיון, וכמו שנתקשר כל האחרונים, וכמו שכתבנו גם אנו בעשרה יצוין ובבאור הלכה לקמן סימן שפד, ד"י לנו להקל בששרי בעצמו בחצר; והיאותו בגשמי' אדם יש לדחות בל, דהתם גזרו דהתוספות, גם הוא בעצמו היה דר עם הבחורים, ואם היו הבחורים אוסרים על זה וממילא גם הוא היה אסור, ובהו ליכא לאסתפקוי כלל בעניננו, וכמו שכתבנו בשם המאמר מרדכי, ודברנו הוא בשאינו דר שם בעצמו; ומה שכתב הנשמת' אדם בדברי הרשב"א שם לא נהירין כלל: * אף על פי שיש לו תפיסה וכו'. ענין במשנה ברורה מה שכתבנו בטעמו של דבר. וענין בבאור הגר"א סעיף קטן ו ששמה על דין זה, דמכל מקום הלא סוף סוף אין שער היצוין (1) ענין שם בדה כה עמוד ד, ובהך כ עמוד ג הכי' גס' כן דין זה ולא נקט רק טעם זה האחרון לבד, וענין באלה רבה. וענין בבית מאיר שהשיג על דינא דרמ"א, דהא לא מקימא פתגמא דרנן בכי' שלא ילמד מפעשיו דהא זה שכיח, עין שם, ולא ראה דברי הרשב"א בעבודת הקדש שהבאנו. וענין עוד שם שהביא מדברי הרמב"ם חתבורו ובפירוש המשנה שפליג אדון דרמ"א, ומסיים בצריך עיון לרינא, ועליון לדינא נראה דצדקו דברי הגר"א שלא חלק כלל בין ישאל לביתו רק בין יכול לטלקו לאין יכול לטלקו, ובכאן לטלקו גם להרמב"ם: יש להקל, פמבין: (1) הגר"א והגר"ו ומאמר מרדכי: (2) ואם תאמר, שיערבו אף על פי שאינו מועיל? יאמרו ערוב מועיל במקום עכורים [גמרא]: (א) עיין לטיל בדה רמח עמוד ב (אות א).

הלכות שבת סימן שפב

(יד) הפתוחות זו לזו (טו) ואין להם דריסת רגל זה על זה, ובקוצר אחר דר אינו יהודי ובקוצר אחר דרים שני ישראלים או יותר, (טז) מכניסין ומוציאין מחצר זו לחצר זו בשבת (יז) דרך (ג) חלון (יח) שביניהם (יט) *ואין צריכין לשכר מהאינו יהודי: ד השוכר מן האינו יהודי סתם, מועיל, ואינו צריך לפרש לו שהוא להחיר השלטול³¹, (כ) ואינו צריך לכתב שום פתיכה על השכירות: ה ישוכרין מאינו יהודי (כא) אפלו (ד) פחות משנה פרוטה: ומתר לשכר ממנו (כב) בשבת (מדכי ריש פרק הדר) (ועין לקמן סימן שפג): ו (כג) *כל זמן שאין האינו יהודי חוזר

באר היטב

(ג) חלון. ל"ד, ד"ה"ה דרך פתח, מ"א: (ד) פחות. דכ"נח מקפיד אפלו על פחות משי"ב, וא"כ בישראל לא מהני אם שוכר ממנו פחות משנה פרוטה, דלא

באור הלכה

משנה ברוה

אוסרים זה על זה על ידי תפיסת יד בלי שום עובד, וכללא הוא דכל שאין אוסרים זה על זה לא הצריכו חכמים לשכר מהעכו"ם? וכן תמה בספר מאמר מודכי ובצצ"אלמגים ונשארו בצריך עיון, ועין בדפוסק אלעזר סע"ה לקט"ו שישב קצת דברי הנ"מ: * ואין צריכין לשכר מהעכו"ם. דע, דהבית יוסף בסוף הסימן הביא דעה אחרת בזה בשם המרדכי, דאינו מותר לטלטל דרך פתח או אפלו הוא דרך חלון אם הוא למטה מעשרה, ואם ירצה לטלטל יטלטל דרך חלון שהוא למטה מעשרה או דרך הפתח מלמעלה דלא ניתא בשמיטתה ולא נזרה בזה. ועוד הוסיף המרדכי, דגם באופן זה אינו מותר רק בשפתח של כל חצר יוצאת למבוי אחר דאינם אוסרים זה על זה בפבוי, אבל אם פתחים יוצאות למבוי אחת, שאוסרים זה על זה בפבוי עד שישפיקו רשותו וינגזן דאיבא שתי חצרות של ישראל, בזה אוסרים לטלטל מחצר לחצר בכל גווי אפלו דרך כחל למעלה, עד כאן דבריו ולפי פירוש הבית יוסף, שהוא עקר למעשה היטב בפרידכי, וכמו שכתב בבית מאירו, ובשלחן ערוך כאן התיקין ברע"ת הרא"ש, דאפלו דרך חלון שהוא למטה מעשרה או אפלו דרך פתח מותר כיון שאין להם דריסת הרגל זה על זה, ואם כן אין אנו צריכין לחש בזה לדברי המרדכי, וכן כתב בצצ"אלמגים שד"ן זה הוא פשוט ולדידה גם המרדכי מודה בזה, עין שם מה שנתאר; אכן בפני השני שהוסיף המרדכי, דהיכי דפתחים יוצאים למבוי אחד גרע, בזה אינו מפרש בשלחן ערוך דהדרך, ואף שהמחבר לא חלק בזה; אכן מדברי הגר"א סע"ה לקט"ו שכתב בדרך מבוי אסור, עין שם, מוכח דבשלחן ערוך מירי במקום שאוסרין זה על זה בפבוי, ואפלו הכי התייר המחבר להוציא דרך חלון או פתח. ומכל מקום לדינא נראה דיש להחמיר בכאן זה על צד גלגלים להוציא דרך חלון שהוא למטה מעשרה, ומכל שכן דרך פתח, מאחר שהב"ח והעמיקו גם מאחד לדבר דרך חצר העכו"ם, מפרשים על ידי עורב שישעשע ביניהם אף שחצר העכו"ם מופסקת באמצעות³², דכיון שאינו אוסר עליהם, דירתו כמי שאינו³³, כן מצד הבית יוסף פירש הסימן פירוש דברי מהר"י, והעמיקו הפג"ת אברהם בסימן שצ ונעין שם שכתב שאין זה מוכר, ומכל מקום נראה דיש לסמוך להלכה, עין בבית מאיר ובצצ"אלמגים בסימן זה: * כל זמן שאין העכו"ם חוזר וכו'. יש בענין הזה מובנה רבה בין המפרשים, והמתנגדת

שער הציור

(ט) כן איתא בתשובת הרא"ש: (י) בית יוסף: (יא) פרי מגדים: (יב) לבוש: (יג) אחרונים: (יד) מאמר מודכי סימן שצוה, ולשון השלחן ערוך לפי זה נמנעם קצת שכתב שביניהם ואתי לאפוקי דרך הפבוי, כמו שכתב בבאור הגר"א, וכן מוכח בבית יוסף, והרי המחבר ציר דינו בשתי חצרות אחד של עכו"ם ואחד של ישראל, ובהו אפלו למבוי שיש על חצר אחד של ישראל אפלו יש בו כמה בתים של ישראל, כמבאר לקמן בסימן שצא, ובאמת במקומו דיבא דמחבר הונו בתשובת הרא"ש היה המעשה בשלש חצרות ושפתים מהן של ישראל, עין שם, שבה ניתא האי דייק דביניהם: (טו) ובט"ו כתב דלא שרף בזה שפא למד ממעשיו, אכן לא אולין בטר טעם זה בשלמות, דהרי בבית אחד אפלו יש בו כמה ישראלים, ולבוש והתוספת כחבו, משום דאינו אלא כמנהג להחיר השלטול³⁴: (ז) אלהי רבה בשם ראב"ן, וכן פתח בתמים דיעים. וכתב אלהי רבה בשם ראב"ן, דהוא הדין אם אינו נותן לו השכירות בשבת אלא בשבת שבת גס"ב מהני, והעמיקו המ"י אדם, מכל מקום לדינא צריך עיון, דלא נזכר זה בשום פוסק, וכמאי אנה: (כ) ב"ח ואלהי רבה ובית מאיר וצצ"אלמגים ועוד אחרונים שהביא באלהי רבה, ודלא כט"ו שמוקים דינא דשלחן ערוך בשכרו לזמן, דבזה אינו יכול לחזר בשום ענין מקום ואפלו תמיר לו דמי:

הַלְכוּת שְׁבַת סִיּוֹן שֶׁבַב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יד]

בְּחֻלּוֹן אוֹ בְּפֶתַח²⁷.

27) ואם החצר של הישראל נפרצה ביותר מ' אמות לחצר הנכרי, או שנפרצה במילואה [כל הכותל המפריד ביניהם, ואפילו אינו רחב י' אמות], כתב הפמ"ג (משנ"ב ס"ק ה) שנראה ששתי החצרות נחשבות כחצר אחת, והנכרי אוסר עד שישכרו ממנו את רשותו.

[משנ"ב ס"ק יח]

אִם לֹא הָיָה בְּמִבּוֹי זֶה רֶק חֶצֶר אֶחָד שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מְתָר²⁸.

28) ואף אם יש בחצר זו שני בתים מותר, משום שכלפי המבוי יש רק חצר אחת, וכמבואר בשו"ע לקמן (סי' שצא ס"א). [נהבי"י (שם) הביא שהמהרי"ק (שורש מח) החמיר גם באופן זה, והכריע שם הב"י לקולא].

[בה"ל ד"ה ואין צריכין]

אף שְׁחֶצֶר הַעֲצוּמִים מְפָסִיק בְּאִמְצָעוֹ²⁹.

29) וכן אם חצירו של ישראל סמוכה לחצירו של נכרי, כתב החו"א (או"ח סי' פב ס"ק יח) שמותר להוציא מחצירו של הישראל לחצר הנכרי שלצידה, משום שחצירו של הנכרי אינה נחשבת לדירה, ובאופן זה לא גזרו חכמים, כיון שאינו דר עם הנכרי בחצר אחת.

[בה"ל שם]

דְּכֵין שְׂאִינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶם, דִּירְתוּ כְּמֵי שְׂאִינוֹ³⁰.

30) ולדעת המתירים בשו"ע לעיל (סי' שמו ס"א) להחליף ברשויות דרבנן, כתב הבית מאיר (סי' ג) שמותר לטלטל מבית שבחצר ישראל לבית שבחצר ישראל חבירו דרך חצר הנכרי גם במקרה שלא עירבו ביניהם. דייק כן מלשון האגור (סי' תקמ), שכתב שהמהרי"ו (דינים והלכות סי' ע) התיר לטלטל החמין של ישראל לתוך חצר העירוניים, ומחצר העירוניים לבית ישראל, ומשמע מדבריו שצריך להניח בחצר הנכרי ומשם לחזור ולטלטל, ואם עירבו מדוע צריך להניח, וצריך לומר שמדובר שלא עירבו, וההיתר הוא משום שחצר הנכרי נחשבת למקום פטור, וכדעת הסוברים שמותר להחליף ברשויות דרבנן. אמנם הרמ"א לעיל (סי' שעב סי' ז) פסק לחומרא, אסור להחליף גם ברשויות דרבנן. [ויראה מה שכתבנו במשנ"ב לעיל סי' שעב ס"ק טז האם מותר לטלטל כלים ששבתו בבית ראובן והגיעו [בדרך היתר] לחצר שמעון ונחו שם אל בית שמעון, וצ"ע בלשון הבית מאיר כאן].

[שו"ע ס"ד]

וְאִינוֹ צָרִיךְ לְפָרֵשׁ לוֹ שֶׁהוּא לְהַתִּיר הַטְּלוּלוֹ³¹.

31) וכתב החיי אדם (כלל עה סי' ז) שעל כל פנים צריך שיאמר לו 'השכר לי רשותך', אבל אינו מועיל לומר לו 'יתן לי רשות שאוכל לטלטל בחצר ובמבוי'. והאשל אברהם (בוטשאטש) הביא מעשה שבא שר חדש לעירו, וצויה הרב לבני העיר שכשיגישו לו את הדורון כנהוג ישכרו ממנו רשות, והם שינו ונתנו לו את המתנה סתם ורק אחר כך אמרו לו, ואמר השר שאינו מוחה, ולא הזכיר לשון שכירות או הקנאה, וכתב האשל אברהם שאין בידו כעת למצוא היתר לזה. והוסיף, שגם אם השר אמר שיהיה כפי הנהוג בכל המקומות, אין כאן שכירות כלל, ובפרט שכבר קיבל את המתנה קודם לכן.

ואם שכרו מושר זכות לתקן את מחיצות העירוב, כתב בשו"ת תורת נתנאל (סי' לג) שמועיל הדבר גם לשכירות רשות. ובהגהות מהרש"ם (סי"א) תמה על דבריו.

[משנ"ב ס"ק כ]

דְּדִי בְּשְׂכִירוֹת חֲלוּשָׁה וְלֹא כְּעִינֵן שְׂכִירוֹת בְּרִיאָה³².

32) ובגדר השכירות, כתב החו"א (אוי"ח סי' פד ס"ק ז) שאין צורך בחלות שכירות ממש, שהרי ישראלים ונכרי השובתים בבקעה של אחרים ושל הפקר, אוסר עליהם הנכרי וצריך לשכור ממנו את רשותו, אף על פי שאין כאן לא בעלים ולא משכיר, ובהכרח שתקנת חכמים היא לעשות מעשה שכירות [ולכן מותר לשכור בשבת ואין בכך איסור משום מקח וממכר, ראה להלן (שעה"צ ס"ק יט) שהארכנו בוה], ומ"מ צורת השכירות היא שיקבל זכות בדירת הנכרי, ועיצה לכך כתב בספר חכמת הלב (פ"ו ס"ב), שיאמר לנכרי שהוא קונה ממנו זכות להניח בדירתו איזה דבר, וכדלהלן בשם החו"א שאין צריך לשכור ממנו את כל הבית. וצריך שלא ייחד מקום, ואז מועיל כאילו שכר ממנו את כל הבית].

וכתב החו"א (שם), שאין צריך לשכור את כל הבית, אלא די לשכור שימוש של איזה חלק בבית או בחצר. וכן מבואר בביה"ד להלן (ט"ו ד"ה אם), שכתב לגבי נכרי הדר עם שותף והשותף השכיר בלי ידיעת חבירו, שאין להחמיר בוה, משום ששותפין אינם מקפידים זה על זה בדבר מועט כזה, שהרי אפילו אם ישכיר לו רק מקום להניח חפץ אחד דיו.

[משנ"ב ס"ק כא]

אֶבֶל מִיִּשְׂרָאֵל³³ אִם יִרְצֶה לְשַׁכֵּר מִמֶּנּוּ רְשׁוֹתוֹ לֹא מִהֲנִי בְּפֻחוֹת מִשְׁנֵה פִּרְדוּטָה³⁴.

33) וישראל שהוא שכירו ולקטו של הנכרי, האם צריך לשכור ממנו או שנתן עירובו ודיו, ראה שו"ע להלן (סי"ב).

34) ולשכור מישראל מומר בפחות משהו פרוטה, התוספת שבת (ס"ק ד) כתב שמשתימת הפוסקים נראה שמותר. מאידך, הגאון יעקב (עירובין סט, א) כתב שצריך לשכור ממנו דוקא בפרוטה.

[משנ"ב שם]

אֶפְלוּ לְדַעַת הַמְּקַלֵּין בְּסִימָן שֶׁפִּי עֵינָי³⁵.

35) כוונתו לשיטות שמועילה שכירות בישראל, ועל זה כתב שצריך לשכור בשוה פרוטה. והקשה הט"ז (ס"ק ו) מדוע אין מועילה שכירות בישראל בפחות משהו פרוטה מדין ביטול רשות. ותיירץ, שכיון שבא עמו בתורת שכירות ואין כאן שכירות, דינו גרוע יותר ממבטל רשות. והתוספת שבת (ס"ק ח) תירץ, שחוששים שמא יטעו לומר שמועיל הדבר מדין שכירות, ויבואו לשכור אחד לצורך כולם, והרי באמת מועיל רק מדין ביטול וצריך לבטל לכל אחד ואחד. אבל החו"א (או"ח סי' פב ס"ק טו) כתב, שמועיל בוה אפילו בפחות משהו פרוטה מדין ביטול, והיינו דוקא במקום שמועיל ביטול, אבל אם שוכר משכירו ולקטו שאינו יכול להועיל מדין ביטול, אין מועיל בפחות משהו פרוטה [ראה שונה הלכות סי' שפ ס"ב].

[שעה"צ ס"ק יח]

וְעֵין בְּנִמְכִּים פֶּקֶחַ בְּמַעְרוּבֵין דִּין יב³⁶.

36) שם מבואר שההיתר לשכור מהנכרי בפחות משהו פרוטה, הוא משום שהשכירות אינה שכירות גמורה אלא היכר בלבד. והאחרונים הקשו על דבריו, שבגמרא (עירובין סו, א) משמע שגם אם היה צריך שכירות בריאה, מ"מ היו שוכרים מהנכרי בפחות משהו פרוטה. והאור שמח (שם) תירץ, שבאמת בכל הקנינים אי

מילואים

הַלְבוּת שְׁבֵת סִימָן שֶׁבַע

המשך מעמוד הקודם

שוכרים מהנכרי, כתב הא"ר (ס"ק א) בשם הנחלת צבי, שכן שאין שכירות מועילה אלא בעיר מוקפת חומה ושלתותיה ראויות להנעל בלילה, לכן אם יש בה פרצות צריך לתקן תחילה את המבוי במחיצות כדין, ורק לאחר מכן לשכור מהנכרי. וראה כף החיים (ס"ק ט).

מאידך, בשו"ת ספר יהושע (סוף סי' ח) כתב שלא נהגו כן, וכן הורה הגר"ש אלישיב (ספר חכמת הלב פ"ו דרכי שלום ס"ק א) שאפשר לשכור את רשות הנכרי גם קודם שתקנו את המחיצות כדין.

[משנ"ב שם]

וְלִדְעָה רְאוּנוּהָ שֶׁם לֹא מְהִינֵי.

(12) והחזו"א (או"ח סי' פב ס"ק כח ו-לג) צידד, ששאלה בלי קנין אינה מועילה לכל הדעות, ושאלה בקנין יתכן שמועילה לכל הדעות.

לכשפים כמבואר בגמרא. ותירץ על פי מה שכתב הרא"ש (שם פ"ו ס"א) בכונת דברי רש"י, שמה שצריך לשכור מהנכרי בכל ערב שבת מחדש הוא כיון שהנכרי יחזור בו מהשכירות משום שחושש הוא לכשפים, ונמצא שהכל הוא טעם אחד.

והערך השלחן (ס"ג) כתב ששני הטעמים נכונים, שאם ישכור מהנכרי בפחות משה פרוטה, יחוש הנכרי לכשפים, משום שידע שאצל ישראל פחות משה פרוטה אינו נחשב לממון, הוא סבור שמה שהישראל אינו לוקח ממנו במתנה הוא משום שעושה לו כשפים. ואם ישכור ממנו ביותר משה פרוטה, יחזור בו הנכרי בכל שבת כדי שיצטרך הישראל לשכור ממנו מחדש ויריח ממון.

[משנ"ב ס"ק ו]

אֶלָּא צָרִיךְ שִׁישְׁפִיר מְהִינֵי.

(11) ולענין השאלה האם צריך לתקן את המחיצות כדין לפני

הַלְבוּת שְׁבֵת סִימָן שֶׁבַע

המשך מעמוד רב

לכתחילה אפשר לברך אחר הויכוח קודם שהניח את העירוב במקומו.

[ביה"ל ד"ה אינו]

בְּאֵם אֵין בְּעַל־בֵּית דֵּר שֶׁם בְּעִצְמוֹ.

(25) ומה שכתב שאם אין בעל הבית דר שם הרי השוכר הנכרי אוסר בדיוור, כתב הגר"י קופשיץ (מכתבים) שהוא רק לדעת הרמ"א, אבל לפי דעת הגר"א (הובא בשעה"צ ס"ק ו) שרק אם המשכיר יכול לסלקו אינו אוסר, הרי באופן זה גם אם אין בעל הבית דר שם אין הנכרי אוסר, ודי שיהיה ישראל אחד קבוע באותו היקף. [וראה מה שכתבנו לעיל סי' שע ס"ח ד"ה קבוע].

[משנ"ב ס"ק יג]

וְיִוְכְלוּ תְּמִיד לְבַטֵּל וְיִשְׁכַּח תּוֹרַת עֲרוּבוֹ.

(26) ובטעם החילוק בין המקרה שלפנינו לבין כל ביטול רשות שאין חוששים שתשכח תורת עירוב, כתב התוס' רבינו פרץ (עירובין סג, א ד"ה א"ל) שבכל מקום עירוב עדיף מביטול, כיון שעל ידי העירוב כולם יכולים לטלטל ועל ידי ביטול לא, ולכן אין חוששים שתשכח תורת עירוב, מה שאין כן כשנכרי דר עמם ואינו רוצה להשכיר רשותו ואינם יכולים לערב, אם נתיר להם לבטל רשותם זה לזה, יש לחוש שיבטלו תדיר זה לזה, ועל ידי זה תשכח תורת עירוב.

הַלְבוּת שְׁבֵת סִימָן שֶׁבַע

המשך מעמוד 500

דברי יחזקאל (סי' מב ס"ק ט) ובשו"ת משיב דבר (ח"א סי' כז) מה שתירצו בזה.

[משנ"ב ס"ק כב]

דְּנוֹתָן לֹא דְבַר־מֶאֱקָל.

(37) ראה בהערה הקודמת מה שהבאנו בזה.

[שעה"צ ס"ק יט]

דְּאִינוּ אֶלָּא קְטַפְנָה לְהִפְרֵי הַטְּלָטְלוֹ.

(38) ואף שגם מתנה אסור ליתן בשבת משום שדומה למקח וממכר, וכמו שפסק במשניב לעיל (סי' שו ס"ק לג), כתב בשו"ת משיב דבר

המשניב (בביה"ל כאן ובמשניב לעיל סי' שעד ס"ק ה), שהדין שבעל בית שהיה שותף עם שכניו בפת סומך על כך לעירוב הוא גם באופן זה. אבל החזו"א (שם ס"ק כד) הסתפק בזה, שיתכן שרק בהביא כל אחד פת מעצמו ונשתתפו, מועיל הדבר אף שלא היה על זה שם עירוב, אבל כשאחד מוכה מפתו לכולם אינו מועיל אם לא חל על כך שם עירוב, ובאופן זה יצטרכו לשכור תחילה כדי שיחול שם עירוב על הפת. ובמסקנת החזו"א בזה להלכה, ראה מה שכתב בספר תיקון מבראות (פט"ז הע' 24).

[ביה"ל שם]

דְּלִקְתָּחֶלֶה לְכָלִי עֶלְמָא צָרִיךְ לְעִשׂוֹת הַשְּׂכִירוֹת מִתְּחִלָּה וְאַחֲרָיֶהָ הַעֲרוּבוֹ.

(24) ובאופן שאין מברכים על העירוב, כגון שמוספק שמה כבר עשו עירובי חצירות, כתב בספר חכמת הלב (פ"ו דרכי שלום ס"ק ב) שיכול לערב לכתחילה לפני השכירות, כיון שהטעם שצריך לשכור ואחר כך לערב הוא משום שקודם השכירות אינו יכול לברך, ולכן במקום שאינו מברך רשאי לערב קודם השכירות.

והיעצה לזכות את העירוב לפני שכר מהנכרי, כתב שם (ס"ק ג) שלא יניח את העירוב במקומו עד לאחר השכירות, שאז יוכל לברך אחר השכירות כשמניחו במקומו, כמבואר במשניב לעיל (סי' שסו ס"ק פא), ובשעה"צ שם (ס"ק ס) הביא בשם הפרישה שאפילו

אפשר לקנות מנכרי בפחות משה פרוטה, משום שלגבי קנין הולכים אחרי הקונה והמקנה, והרי אצל הקונה הישראל פחות משה פרוטה אינו נחשב לממון, אלא שלגבי שכירות מנכרי להיתר טלטול, כיון שלישראל מועיל ביטול, תיקנו חז"ל שהיות והנכרי מסלק עצמו מרשותו גם בפחות משה פרוטה שנחשב ממון לגביו, לא גרע מביטול רשות כלפי ישראל, ולכן שוכרים גם בפחות משה פרוטה [מאידך, האבני מילואים (סי' לא ס"ק כד) והמנחת חינוך (מצוה שלו) דנו האם מועיל קנין ממון באופן שנחשב ממון רק כלפי המקנה, והביאו ראיה ממה שמועילה שכירות מנכרי בפחות משה פרוטה, הרי שלשיטתם מועיל כאן מדין קנין ממון רגיל ואינו דין מיוחד בשכירות רשות]. וראה

הַלְבוּת שְׁפַת סִימָן שֶׁפָּד

המשך מעמוד הקודם

שמוזמינים אותו לאכול עם היהודים, ולא ישכור ממנו במעות כדי שלא יראה כמקח וממכר. מאידך, דעת המקנה (ק"א סי' מה ס"א בהגה ד"ה כגון) שבמתנה האיסור הוא רק על המקבל ולא על הנותן, ע"ש. ולדבריו יש ליישב כמו שכתב החזו"א (א"ח סי' פד ס"ק ז), שאין זו ממש מתנה, ולא תיקנו אלא לעשות מעשה שכירות להחזיר הטלטול.

(ח"א סי' כז ס"ג) שיש חילוק בדבר, שבמכר האיסור הוא בין על המוכר ובין על הקונה, שהקונה נותן מעות והמוכר נותן את החפץ הנמכר, מה שאין כן במתנה האיסור הוא רק על הנותן ולא על המקבל [שלבגביו נחשב הדבר כאילו קיבל מן ההפקר], ולכן כיון שהנותן הוא נכרי מותר לשכור בשבת. והוסיף, שמתעם זה כששוכר מהנכרי בשבת, צריך לשכור בדבר שהמנהג ליתן אותו לנכרי בשבת, כגון מה

הַלְבוּת שְׁפַת סִימָן שֶׁפָּד

המשך מעמוד 506

סִימָן שֶׁפָּד

אֵינוֹ-יְהוּדִי אֶכְסְנָא אִם מְעַכָּב

[משנ"ב ס"ק ח]

אף שְׁעֲדִין לא שְׁכָרוּ מִן הַיִּזְרָשׁ¹¹.

11) ולפי מה שפסק לעיל (סי' שפב ס"ק כו), שדוקא בשכרו מן הנכרי בסתם ומת צריך לשכור מן היורש, מדובר כאן בשכרו בסתם, ונתחדש שכיון שמת בשבת אומרים 'שבת שהותרה הותרה' ואין צריך לשכור מהיורש [וגם מדובר שמת לאחר השבת הראשונה, שבשבת הראשונה אינו יכול לחזור בו, כמו שכתב שם ס"ק כד], אבל אם שכרו לזמן, לא בטלה השכירות כשמת קודם הזמן, ואין צורך לשוב ולשכור מן היורש.

[משנ"ב ס"ק ג]
שְׁהַשְׁאִילוּ אוּ הַשְׁפִּירוּ חֶדֶר מִיְתְדָה¹¹.
1) ואם הנכרי לא שאל ממנו חדר מיוחד אלא גר עם בעל הבית, אינו אוסר לעולם, כמו שכתב לעיל (סי' שפב ס"ק נד). וראה בביה"ל (ד"ה אינו) שהביא כמה ביאורים בשם האחרונים, באיזה אופן כשכנסת ברשות הריהו אוסר.

הַלְבוּת שְׁפַת סִימָן שֶׁפָּד

המשך מעמוד רנז

כרבי מאיר בשום פעם, ולכך אנו שנוהגים כדעת חכמים, מי שמבכר הרי ברכתו לבטלה. וכן כתב בשו"ת הרשב"ץ (ח"ב סי' לג) שאין צריך גם שיתוף וגם עירוב, ומי שמוסיף בו חומרא עוברת בו רוח טהרה, ובלבד שלא תהיה בו ברכה יתירה.

[ביה"ל ד"ה צריכין]

אם שואל אֶתְד מִתְדָה בְּרוּפָה פֶת נִזְמָן¹⁰.

10) אמנם החזו"א (א"ח סי' צ ס"ק כב) כתב, שאפשר לפרש שאם אין מקפידים על פרוסתם לינתה לעירוב, מועיל הדבר לשבת אחת מדין עירוב, ואין חוששים שמא גם שבת אחרת לא יערבו.

[ביה"ל שם]

עַד כָּאֵן לְשׁוֹן הַמִּבְּרָשׁ¹¹.

11) ודעת החזו"א (א"ח סי' צ ס"ק יח) שלמעשה אנו סומכים גם על שיתוף יין במקום עירוב, ולפיכך כתב שאין לנו כלל נפקא מינה בדבריו הרמב"ם.

[ביה"ל ד"ה ואם]

דְּאֵף שְׁקָל תְּחַצֹּת עֲרָבוּ יְתְדָה¹².

12) משמעות דבריו ששייך לעשות עירוב בין החצרות אף שלא עירבו עם הבתים. והחזו"א (א"ח סי' צ ס"ק כא) תמה, שזה אינו מובן כלל, שהרי לא שייך לערב זה עם זה אם לא עירבה כל חצר לעצמה עם הבתים. וכתב, שאם עירבו כדין חצרות הפתוחות זו לזו שאם רצו מערבין אחד ונותנים כל בני החצרות עירוב בבית אחד באחת החצרות, הרי אלו סומכין על העירוב במקום שיתוף.

גרוגרת אחת, ובאופן שהחצרות לא עירבו ביניהן צריך גרוגרת לכל בית, ובהכרח שהחצרות עירבו ביניהן, שאז די בגרוגרת אחת לכלול. וראה מה שכתבנו בזה לעיל סי' שפז ס"ק יד.

[משנ"ב שם]

אִם לְשִׁתְּקָפוּ בִּפְתָה⁸ סוּמְכִין עֲלָיו וְאֵין צְרִיכִין לְעָרֵב בְּתַצְרוֹת כָּלְלָה⁹.

8) והשערי תשובה (ס"ק א) הביא בשם שו"ת דבר שמואל (סי' רנו), שיש שעושים את העירוב והשיתוף בפח של שמן, ואין זה נכון, שכיון שרוצים לצאת בו ידי חובת עירוב ושיתוף כאחד, צריך לעשות בפת דוקא. וראה מה שכתבנו לעיל ס"ק ה.

ולמעשה, דעת החזו"א (א"ח סי' צ ס"ק טז) שיש להקל כדעת הרמ"א לסמוך על שיתוף יין במקום עירוב, גם אם הניחו את השיתוף בחצר. וטעם שיטה זו, שכיון שעשו כולם מעשה שיתוף, נתפרסם איסור הרגאה מרשות לרשות ואין צורך עירוב. והוסיף, שלכך נהגו ליתן את העירוב בבית הכנסת וסומכין עליו משום עירוב, אף שבית הכנסת דינו כחצר, משום שכל שיתוף מועיל גם לעירוב.

ולעיל ס"ק ו כתב במשנ"ב, שלדעה הראשונה יש להניחו דוקא בבית, וראה מה שכתבנו בשעה"צ לעיל ס"ק ג.

9) ואם רוצה לערב, כתב הב"י בשם תשובות אשכנזיות (תשובות מהר"ם סי' פט) שלא יברך, ואם בירך ברכתו לבטלה, וכמו שכתב הרמ"א. ואף שכתבו התוס' (עירובין עב, א ד"ה נהגו) שהנהוג כדעת רבי מאיר [שמעברין בחצרות ומשתתפים במובין] אין מוחין בידו, כתב החזו"א (א"ח סי' צ ס"ק כ) שהיינו רק במי שנהגו כרבי מאיר כחומרותיו וקולותיו, אבל אם מקיל לפעמים כרבנן שוב אין לו לעשות